

ТОМАС МАЙН РІД

ВЕРШНИК БЕЗ ГОЛОВИ

Роман

Переклад з англійської
Володимира Митрофанова

ТЕРНОПІЛЬ
"НАВЧАЛЬНА КНИГА - БОГДАН"

КИЇВ
"ВЕСЕЛКА"

ББК 84.4Англ
Р49

Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах
“СВІТОВИД”
заснована 2004 року

Вступне слово *Романа Самаріна*
Ілюстрації *Ігоря Льїнського*

Перекладено за виданням:
The Headless Horseman. A Strange Tale of Texas.
By Captain Mayne Reid.
London: George Routledge and Sons.

Друкується за виданням:
К.: Веселка, 1983.

Рід Томас Майн

Р49 Вершник без голови: Роман: Для ст. шк. віку/Пер. з англ. В. Митрофанова. — Тернопіль: Навчальна книга—Богдан; К.: Веселка, 2006. — 512 с. — (Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах “Світовид”. Серія друга. Література XIX століття.)

ISBN 966-692-283-5 (б-ка)

ISBN 966-692-567-2

(укр., “Навчальна книга—Богдан”)

ISBN 966-01-0354-9

(укр., “Веселка”)

ББК 84.4Англ

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора перекладу чи видавця.

ISBN 966-692-283-5 (б-ка)

ISBN 966-692-567-2

(укр., “Навчальна книга—Богдан”)

ISBN 966-01-0354-9 (укр., “Веселка”)

© Видавництво

“Навчальна книга—Богдан”, б-ка,

макет, художнє оформлення, 2006

© Митрофанов В., переклад, 1983

Розділ IV

ЧОРНИЙ НОРД

Поринувши в свої думи, дівчина якусь хвилю сиділа мовчазна й зажурена, стиснувши скроні тендітними білими руками. Здавалось, уся душа її силкується чи то осмислити минуле, чи сягнути внутрішнім зором у майбутнє.

Та її задума — хоч би чим вона була викликана — тривала не довго. Луїзу повернули до дійсності занепокоєні вигуки, що долинули крізь віконце карети.

Вона впізнала братів голос, в якому вчувалася тривога:

— Поглянь, батьку! Невже ти їх не бачиш?

— Де, Генрі де?

— Онде, позаду фургонів. Ну, тепер бачиш?

— Так, бачу, але не можу збагнути, що це таке. Вони скидаються на... на... — Пойндекстер не знаходив порівняння. — Ні, навіть не можу сказати, на що.

— На водяні смерчі? — спробував підказати відставний капітан; помітивши незвичайне видиво, він зволив знову приєднатися до супутників. — Але ж такого не може бути — ми надто далеко від моря. Я ніколи не чув, щоб хтось бачив їх у прерії.

— Хоч би що це було, але вони не стоять на місці, — сказав Генрі. — Дивіться! Вони то зближуються, то віддаляються. Якби не це, вони схожі були б на величезні колони з чорного мармуру.

— Або на велетнів, або на упирів! — жартівливо докинув Колхун. — Вони мов чудиська з іншого світу, яким заманулось прогулятися цією зловісною прерією.

Колишній офіцер тільки зусиллям волі примушував себе жартувати. Насправді йому, як і іншим, було не до сміху.

Та й не дивно. Над північним краєм прерії раптом виникло щось із десятків чорних стовпів. Жоден з подорожніх ніколи ще не бачив нічого подібного. Ті стовпи не мали певної форми й раз у раз змінювали свої обриси, розмір і місце: то якусь хвилю стояли нерухомо, то ковзали над згарищем, наче велетні на ковзанах, та ще й ви-хиялись і вклонялися один до одного, немов у якомусь химерному танці. Не треба було й напружувати уяву, щоб добачити в них стародавніх титанів, які відродилися тут, у техаській прерії, і оце ви танцювали після добрячої п'ятики з самим Бахусом¹.

---

¹ Б а х у с, або Вакх — в античній міфології одне з імен бога виноградарства Діоніса.

Спостерігаючи це небачене й нікому з подорожніх не відоме явище, яке здавалося їм надприродним, кожен проймався дедалі більшою тривогою. Душі їхні заповонило передчуття близької небезпеки. Всі з жахом зрозуміли, що насувається якесь грізне стихійне лихо.

Ще тільки-но забачивши на обрії ті дивовижні стовпи, весь обоз зупинився. У негрів — і в тих, що йшли пішки, і у візників — із грудей вихопився переляканий крик. Тварини враз стали, як укопані; коні, тремтячи зі страху, сполохано заіржали, мули голосно заревли.

Та це були не єдині звуки серед прерії. Від загадкових чорних стовпів теж долинав глухий, із присвистом, гук, що нагадував шум водоспаду. Час від часу його розтинали громозкі вибухи, схожі на рушничні залпи чи на далекі удари грому.

Той гук дедалі дужчав, ставав виразнішим. Небезпека — хоч би яка вона була — неухильно наближалася!

На обличчях подорожніх застиг жах. Не був винятком і Колхун: він уже й не пробував жартувати. Всі очі прикипіли до низького, затягнутого хмарами неба та до величезних чорних стовпів, що насувалися на обоз, неначе намислили розтрити його.

У цю моторошну мить подорожні раптом почули крик з протилежного боку, і, хоч у ньому теж звучала неприхована тривога, всім трохи полегшало на душі.

Обернувшись туди, вони побачили вершника, що скакав учвал просто до них.

Кінь був чорний, як сажа; так само чорний був і вершник, навіть на обличчі. Та його однаково впізнали: це був той самий незнайомиць, слід ласо якого вів їх через прерію.

Жінки бистріші на розум, ніж чоловіки, і дівчина в кареті перша впізнала вершника.

— Вперед! — гукнув він, тільки-но опинився на відстані, з якої подорожні могли його почути. — Вперед, мершій уперед!

— Що це діється? — спитав плантатор, охоплений панічною тривогою. — Нам щось загрожує?

— Так. Я не сподівався цього, коли залишив вас.

Тільки діставшись до річки, побачив, що насувається небезпека.

— Яка?

— Норд.

— Ви маєте на увазі бурю?

— Так.

— Ніколи не чув, щоб норд був небезпечний,— обізвався Колхаун,— хіба що кораблям у морі. Я знаю, він несе холод, але...

— І багато чого гіршого, ніж холод, сер,— перебив його вершник.— Ви пересвідчитесь на собі, якщо не поквипитесь уникнути його... Містере Пойндекстер,— знову обернувся він до плантатора, і голос його звучав нетерпляче й наполегливо,— повірте мені, що вам і всім вашим супутникам загрожує велика небезпека. Норд не завжди такий страшний, але цей... Погляньте отуди. Ви бачите ті чорні стовпи?

— Ми вже дивились на них і ніяк не могли зрозуміти, що це таке.

— Не в них річ, вони тільки провісники бурі. Подивіться далі. Бачите оту чорну хмару, що розходитьсь по небу? Ото її і слід боятися. Я не хочу наганяти на вас зайвого страху, але мушу застерегти: ця хмара несе смерть! Вона шириться і суне просто сюди. Єдиний порятунок від неї — це швидкість. Якщо ви не поквипитесь, буде надто пізно. За десять хвилин вона накриє вас, і тоді... Не баріться, сер, благаю вас! Накажіть своїм візникам поганяти чимдуж! Так велить вам саме небо!

Після таких невідступних закликів плантаторові й на думку не спало щось заперечувати. Він звелів обозові негайно рушати і гнати шодуху.

Тварин, як і людей, заповонив такий жах, що візникам навіть не довелося пускати в діло батоги.

Карета й група вершників, як і раніше, їхали попереду. Незнайомець відстав від них і тримався за фургонами, так ніби охороняв караван від загрози, що насувалася ззаду. Час від часу він спиняв коня, озирався, і щоразу його погляд виказував дедалі більшу тривогу.

Помітивши це, плантатор під'їхав до нього й запитав:

— Небезпека ще не минула?

— На жаль, не можу сказати нічого втішного,— відповів той.— Я сподівався, що вітер змінить напрям.

— Вітер, сер? Та його ж немає. Ані війне.

— Тут немає. А отам — справжній буревій, і він мчить просто на нас... О небо, він щомить наздоганяє нас! Навряд чи ми встигнемо переїхати згарище.

— Що ж робити? — вигукнув плантатор, ще дужче наляканий цією звісткою.

— Ваші мули не можуть рухатися швидше?

— Ні, на більше вони просто нездатні.

— Тоді боюся, що ми таки *не встигнемо!*

Дійшовши такого лиховісного висновку, незнайомиць знову спинився й став дивитися на чорні смерчі, ніби визначаючи, з якою швидкістю вони наближаються. Різкі зморшки, що лягли на його уст, виказували не просто розпач, а щось більше.

— Ні, не встигнемо! — вигукнув він, рвучко обернувшись. — Вони посуваються швидше за нас, куди швидше. У нас немає ніякої надії втекти від них.

— О Боже, сер! Невже загроза така страшна? Хіба не можна нічого зробити, щоб уникнути її?

Незнайомиць відповів не одразу. Він якусь хвилю мовчав і, здавалося, щось обмірковував; погляд його вже не звертався до неба, а перебігав по фургонах.

— Невже немає жодного способу врятуватися? — спитав плантатор з нетерпінням людини, якій загрожує небезпека.

— Є! — радісно відказав вершник, так ніби в нього нарешті саянула щаслива думка. — Єдиний спосіб. Я просто не подумав про нього раніше. Ми не зможемо втекти від буревію, але уникнути небезпеки зможемо. Хутчій, містере Пойндекстер! Звеліть своїм людям закутати голови мулам — і коням теж, — а то їх засліпить, і вони покажуться. Ковдри, плащі — все згодиться. А тоді нехай люди поховаються у фургонах і щільно позапинають їх з усіх боків. Про карету я подбаю сам.

Давши ці настанови, що їх Пойндекстер разом із наглядачем негайно взяли виконувати, молодий вершник поскакав уперед.

— Ласкава пані, — спиняючи свого коня біля карети, мовив він з усією можливою за таких обставин гречністю, — вам треба щільно запнути всі завіски на вікнах. Нехай ваш кучер перейде в карету. І ви також, панове, — звернувся він до Генрі й Колхауна. — І ви, сер, — до Пойндекстера, який саме під'їхав до них. — Місця всім вистачить. Ховайтеся, дуже вас прошу! Не гайте часу. За дві-три хвилини буря домчить сюди.

— А ви, сер? — спитав плантатор, видимо стурбований за людину, яка доклала стільки зусиль, щоб урятувати їх від невідомої, але грізної небезпеки. — Самі ви як?

— Зараз не час говорити про мене. Я знаю, чого слід чекати. Такі бурі для мене не первина. В карету, мерщій, благаю вас! Залишилися лічені секунди. Чуєте, як завиває? Мерщій, поки нас не накрила хмара куряви!

Плантатор та його син разом зіскочили з коней і зайшли в карету. Колхаун і далі вперто сидів у сідлі. Чого б то він мав ховатися в і д

якоїсь уявної небезпеки, що нібито зовсім не лякає цього незнайомця в мексиканському вбранні?

Тим часом молодий вершник озирнувся і, побачивши наглядача, який не встиг сховатися, звелів йому негайно залізти в найближчий фургон. Той квапливо виконав його наказ. Тепер незнайомиць уперше за весь цей час мав змогу подбати й про себе.

Відв'язавши від сідла своє серапе, він швидко розгорнув його і накинув на голову коневі, а тоді, відтягнувши поли назад, зав'язав їх на його шиї, як ото зав'язують мішок. Потім так само швидко і вправно розмотав свій шарф з китайського шовку, обвинувив його навколо капелюха й заклав один край за стрічку, а другий спустив над крисами, так що вийшла шовкова запона.

Перш ніж зовсім закрити обличчя, вершник знов обернувся до карети й з подивом побачив, що Колхаун і досі сидить у сідлі. Хоч він уже й почував підсвідому неприязнь до цього чоловіка, проте людяність взяла гору.

— Сер, я ще раз дуже прошу вас сісти в карету. Якщо ви цього не зробите, вам доведеться гірко пошкодувати. Не мине й десяти хвилин, як ви, можливо, загинете!

Переконаність, з якою було вимовлено ці слова, справила враження. Стикаючись з ворогом віч-на-віч у бою, Кассій Колхаун не був боягузом. Та цього разу він мав справу не з людиною, не із звичайним смертним, — ворог, що наступав на обоз, був загадковий і незбагнений. Він уже провіщав своє наближення лунким, наче грім, гуркотом і чорними тіннями, які немовби змагалися з мороком ночі. Хто б не відчув страху перед лицем такої навальної руйнівної сили!

І відставний офіцер не наважився знехтувати тими грізними застереженнями — і земними, і небесними. З удаваною нехиттю, — щоб ніхто не зміг назвати його боягузом, — він зліз із коня й сховався в кареті за щільно запнутими завісками.

Те, що сталося далі, годі змалювати словами. Жоден з подорожніх не спостерігав цього видовища, бо ніхто не наважувався й визирнути назовні. Та навіть коли б такий сміливець і знайшовся, він однаково б нічого не побачив. Хвилин через п'ять після того, як мулам позакутували голови, обоз оповила непроглядна темрява.

Ми можемо описати лише початок тієї страшної бурі, котру встигли побачити подорожні. Один із смерчів, що насувався на обоз, зіткнувся з фургонами й розсипався на густий чорний пил — так

наче з неба раптом линув пороховий дощ. Та головне було ще попереду.

На якийсь час трохи проясніло, і на подорожніх війнуло жаром, наче з величезної печі. А потім зі свистом налетів поривчастий крижаний вітер і сповнив прерію таким завиванням, немовби то озвалися разом усі Еолові сурми¹, сповіщаючи появу самого Короля Бур.

Минула ще мить — і норд уже бурхав між фургонами. Обоз, що застряг на субтропічній рівнині, раптом огорнуло таким холодом, який буває хіба тільки серед айсбергів у Північному океані.

Нічого вже не було видно, нічого не чути — лише завивання буревію та його глухий рев, коли він ударяв у боки фургонів. Мули, і нстинктивно повернувшись крижами до вітру, стояли непорушні й принишклі. Голосів людей, що напружено перемовлялись у фургонах і кареті, було майже не чути за шумом бурі .

Усі отвори були щільно затулені, бо невдовзі виявилося, що досить вистромити голову з-під полотнища фургона — і можна задихнутися. Повітря було щерть сповнене попелу, збитого вітром зі згарища й перемеленого на дрібнісінький ядучий пил.

Понад годину кружляли в повітрі чорні хмари пилу, і весь той час подорожні просиділи у своєму добровільному ув'язненні. Нарешті за віконцем карети почувся голос, що ніс їм звільнення.

— Можна виходити! — сказав незнайомиць, відкинувши свій шовковий шарф на криси капелюха.— Буря не вщухла, вона триватиме до кінця вашої подорожі, а може, й ще днів зо три. Але вам більш нема чого боятися. Весь попіл змело геть. Змело й понесло вперед, і ви навряд чи наздоженете його по цей бік Ріо-Гранде.

— Сер! — мовив плантатор, квапливо сходячи з приступки карети.— Ми вам завдячуємо... завдячуємо...

— Життям, батьку! — підказав йому Генрі.— Сподіваюся, сер, ви зробите нам ласку й назвете своє ім'я?

— Моріс Джеральд,— відповів незнайомиць.— Хоч у форті я більш відомий як Моріс-мустангер².

— Мустангер! — зневажливо пробурмотів Колхаун, але так, щоб почути його могла тільки Луїза.

“Якийсь мустангер!” — подумав аристократ Пойндекстер, і його палка вдячність враз охолела.

— Тепер вам не потрібен провідник — ви знайдете дорогу без мене й без мого ласо,— сказав ловець диких коней.— Кипарис

---

¹Е ол — у давньогрецькій міфології бог вітру.

²М у с т а н г е р — ловець диких коней.

онде, їдьте просто на нього. Коли перейдете річку, побачите прапор над фортом. Ви ще встигнете доїхати завидна. А я не можу більше баритись і мушу попрощатися з вами.

Сам сатана верхи на пекельному коні не був би такий схожий на себе, як був схожий на нього Моріс-мустангер, коли вдруге залишав плантатора з його обозом.

Та ні чорна від попелу постать, ні невисоке становище не могли зашкодити йому в очах тієї, що в думках своїх уже віддала йому перевагу над усіма, — в очах Луїзи Пойндекстер.

Почувши його ім'я, хоча вже й відоме їй, вона ніжно притисла до грудей візитку і в млосній задумі прошепотіла:

— Морісе-мустангер, хоч ти зараз і чорний як ніч, хоч ти й не бозна-хто, — ти полонив серце креолки. Боже, мій Боже! Він надто схожий на Люцифера¹ — я не можу гордувати ним!

Розділ V

ОСЕЛЯ ЛОВЦЯ ДИКИХ КОНЕЙ

Там, де Ріо-де-Нуесес, або Горіхова річка, вбирає у свої води добру сотню річечок і струмків, що помережили карту, наче віти розложистого дерева, лежать надзвичайно мальовничі місця. На всі боки простягається прерія здубовими й горіховими гайками, які то там, то там по берегах зливаються в суцільні зелені смуги.

Подекуди ці довгасті гаї переходять у справжні хащі, де ростуть переважно різні види акації, а поміж ними — і копайський бальзам, і креозотовий чагарник, і дике алое, і химерний цереус, і кактуси, і деревоподібна юка.

Ці колючі рослини осоружні оку сільського господаря, — адже ростуть вони на зовсім пісних, неродючих ґрунтах, — проте незмінно ваблять ботаніків і всіх, хто любить природу, особливо коли цереус розкриває свої величезні, немов воскові, квітки, а фукієра підносить над чагарями розгорнутий прапор розкішного ясно-червоного цвіту.

Але не вся місцевість така. Є тут і ділянки родючого чорнозему, на якому виростають великі дерева з пишними кронами: індіанське

---

¹ Л ю ц и ф е р — за біблійною легендою, архангел, який повстав проти Бога й був скинутий у пекло.